

Samenvatting

Het pleidooi om de leerling centraal te stellen in het onderwijs, is niet nieuw. Het onderwijs zou meer moeten aansluiten bij de behoeften van individuele leerlingen. De bewindslieden van OCW (Onderwijs, Cultuur en Wetenschap) hebben de Onderwijsraad verzocht te adviseren over dit onderwerp. De raad heeft zich in deze verkenning gebogen over de hoofdvraag: Wat betekent het om de leerling meer centraal te stellen in het onderwijs en waar ontmoet deze ambitie grenzen?

De raad stelt vast dat achter de notie leerling centraal een verscheidenheid aan betekenissen en bedoelingen schuil gaat. Hij brengt deze veelvormigheid in kaart aan de hand van vier discussies waarin de leerling centraal een rol speelt: discussies over de *doelen* van onderwijs, over de *vormgeving en uitvoering* van het onderwijs, over de *organisatie* van het onderwijs en over het *onderwijstelsel*.

Is het wenselijk om de leerling meer centraal te stellen? Het antwoord hangt af van wat er bedoeld en beoogd wordt met de leerling centraal. Het is volgens de raad dan ook van belang bij besluitvorming over onderwijs steeds goed in de gaten te houden vanuit welk perspectief, met welke betekenis en met welk oogmerk het idee van de leerling centraal wordt gebruikt.

Tegen deze achtergrond heeft de raad gereflecteerd op grenzen aan het centraal stellen van de leerling, dilemma's en mogelijke paradoxen. Hij benoemt twee spanningen: die tussen individuele wensen en maatschappelijke belangen, en die tussen keuzevrijheid en kansengelijkheid.

De raad benadrukt dat het onderwijs zowel individuele als publieke belangen dient. Individuele leerlingen en hun ouders hebben er belang bij dat onderwijs zo goed mogelijk aansluit bij hun behoeften. Vanuit dat perspectief zijn er argumenten om het onderwijs in te richten op basis van de wensen van leerlingen en hun ouders en van de groepen en gemeenschappen waar zij deel van uitmaken. De raad is een voorstander van differentiatie en flexibiliteit en van onderwijs dat aansluit bij interesses en capaciteiten van kinderen en jongvolwassenen. Onderwijs heeft echter ook een verantwoordelijkheid ten aanzien van de samenleving als geheel: het maatschappelijk en publieke belang van onderwijs. Het gaat dan bijvoorbeeld om sociale samenhang, algemeen welzijn en economische groei en welvaart. Dit belang stelt volgens de raad grenzen aan een exclusieve gerichtheid op wat leerlingen en hun ouders van het onderwijs kunnen verlangen. De raad vindt dat waar het maatschappelijk belang en het individuele belang botsen, het maatschappelijk belang van onderwijs het zwaarst moet wegen.

De raad doet een beroep op alle betrokkenen – leerlingen, ouders, leraren, schoolleiders, bestuurders, toezichthouders, beleidsmakers en politici – om in de besluitvorming over het centraal stellen van de leerling de maatschappelijke gevolgen niet uit het oog te verliezen. De raad wil met deze oproep scholen ondersteunen die onder druk staan van de wensen en eisen van individuen en groepen.

Ook de overheid heeft zorg te dragen voor de maatschappelijke belangen van het onderwijs. Maatschappelijke belangen waarvoor de overheid (mede) verantwoordelijk is, noemt de raad publieke belangen. De raad meent dat publieke belangen bij het formuleren van onderwijs-

beleid voorop moet staan. Daar waar de leerling centraal komt te staan ten koste van sociale samenhang, toegankelijkheid en gelijke kansen, is de kwaliteit van onderwijs in het geding.